



Dnr: S2022/03277

Socialdepartementet

## Remissvar avseende SOU 2022:41 Nästa steg – Ökad kvalitet och jämlikhet i vård och omsorg för äldre personer

Pensionärernas riksorganisation (PRO) har getts möjlighet att avge yttrande över rubricerat betänkande. PRO är Sveriges största pensionärsorganisation och verkar för ett samhälle där pensionärer har ekonomisk trygghet, där det finns bra vård och omsorg och där livsmiljön är trygg och stimulerande.

### **Sammanfattning**

PRO vill tacka utredningen för ett väl genomfört och gediget arbete och välkomnar förslaget om en äldreomsorgslag (ÄoL). PRO ställer sig bakom utredningens förslag till nya bestämmelser för äldreomsorgen. PRO:s uppfattning är att dessa skärpningar är angelägna för att höja kvaliteten och öka likvärdigheten i äldreomsorgen oaktat var i Sverige man bor.

PRO anser att förslagen om nya mål, och framför allt fokuset på att ge den enskildes individuella behov mer vikt, kan innebära att äldreomsorgens ambitionsnivå höjs. Det kräver dock regelefterlevnad, en konkret och tydlig nationell ordning för kvalitetsutveckling inom äldreomsorgen, ökade resurser och god kompetensförsörjning.

Förhoppningen är att den äldre omges av ett tydligare nationellt ramverk. Med en mer detaljerad normering i en särskild ÄoL som därefter ytterligare konkretiseras i en nationell ordning för vård och omsorg kan regleringen för äldreomsorgen bli tydligare och mer likvärdigt utformad.

PRO tillstyrker förslaget om ÄoL i sin helhet. Den föreslagna äldreomsorgslagen är nödvändig för att trygga en likvärdig äldreomsorg över hela landet med hög kvalitet och utifrån individuella behov.

### **PRO kräver förstärkningar av äldres rätt till att leva ett gott liv hela livet**

Idag har äldre endast rätt till en skälig levnadsnivå enligt socialtjänstlagen som styr insatserna i äldreomsorgen. Det är inte tillräckligt. PRO beklagar att utredningsuppdraget begränsades av målparagrafen i nuvarande socialtjänstlag, där äldre endast tillförsäkras en "skälig levnadsnivå".

Oavsett lagstiftarens syfte när termen skälig levnadsnivå infördes som en miniminivå för äldreomsorgen, har den idag utvecklats till ett tak för kommunernas skyldigheter.

Begreppet tolkas inte heller på samma sätt i landets kommuner. Hur ofta är det skäligt att få hjälp med att duscha? En gång i veckan eller en gång per dag? Hur ofta är det skäligt att komma ut i friska luften eller att få röra på sig? Att få städad och rent i sitt hem? Svaren på dessa frågor avgörs sällan av de äldres individuella behov eller önskemål utan oftast av kommunernas ekonomi. Det ska inte finnas riktlinjer för individuella behov, utan en bedömning ska göras för goda levnadsvillkor ska vara målet för insatsen.

Behovet av en meningsfull vardag med sociala kontakter, rörelse och fritidsintressen försvinner inte när vi blir äldre. Våra behov är individuella och styrs både av våra intressen och av vår hälsa genom livet. Alla människor behöver leva meningsfulla liv för att må bra. För många är detta synonymt med att bo självständigt under trygga förhållanden och ha en aktiv och meningsfull tillvaro i gemenskap med andra.

PRO kräver att lagstiftningen måste ändras så att alla äldre har rätt till ett värdigt liv med goda levnadsvillkor och att begreppet skäliga levnadsnivå tas bort ur lagstiftningen gällande äldre.

PRO vill se en utredning med uppdrag att tillförsäkra äldre goda levnadsvillkor, men det kan ske efter att ny äldreomsorgslag trätt i kraft.

### **Höj ambitionsnivån i äldreomsorgen**

PRO anser att utredningens förslag är en bra grund för en ambitionshöjning i äldreomsorgen, eftersom den tydligt lyfter individuella behov som grund för bistånd.

PRO:s uppfattning är att med goda levnadsförhållanden, uttryckt i lag, hade det varit enklare att biståndsbedöma insatserna efter individuella behov och äldre hade fått större möjligheter till ett gott liv i äldreomsorgen. Det får aldrig vara utbudet av insatser som styr biståndsbedömningen, utan det är behoven som ska styra insatserna.

### **Dags att se till hela individen**

Äldre har kunskap om hur de vill leva sitt liv och det är en självklarhet att de ska vara delaktiga i och ha inflytande över hur den egna omsorgen utformas. Anhöriga ska också känna trygghet i att deras nära och kära har det bra på äldreboendet eller i den egna bostaden. Lagstiftningen måste ta hänsyn till helheten kring den äldres livssituation. Sociala och medicinska bedömningar måste bilda en fungerande enhet. Därför borde äldreomsorgen, i likhet med hälso- och sjukvården, bedrivas i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet.

Biståndsbedömaren har en viktig roll för att efterleva den föreslagna lagens krav om en individuell bedömning. PRO ser det som viktigt att förstärka biståndsbedömarens kompetens om åldrande och åldrandets effekter för att kunna se till den äldres behov.

### **Nationell ordning för kvalitetsutveckling i äldreomsorgen (NOK)**

PRO har stora förväntningar på Nationell ordning för kvalitetsutveckling i äldreomsorgen, som föreslås i utredningen.

PRO:s uppfattning är att de övergripande nationella målen i förslag till äldreomsorgslag måste konkretiseras i NOK och att detta bör göras i samråd med pensionärsorganisationerna. Bestämmelserna behöver vara utvärderingsbara.

PRO vill, utöver det som utredningen beaktar, tillföra att en nationell förordning bör innehålla konkreta bestämmelser om tillräcklig bemanning på särskilda boenden och i hemtjänsten, inte minst

vid vård och behandling av demenssjuka. Äldre med demenssjukdomar behöver möta personal med hög kompetens och demensboende måste ha hög personaltäthet.

### **Arbetsgivarens ansvar**

PRO anser att arbetsgivarna behöver öka anställningstrygghet och personalkontinuitet, samt minska antalet timanställda och förbättra förutsättningarna för ledarskap. Det måste skapas goda förutsättningar för ett professionellt ledarskap inom äldreomsorgen. Även språkutbildningsinsatserna måste öka. Äldreomsorgens kompetensförsörjning är avgörande för att verksamheten ska kunna bedrivas med hög kvalitet. Här har arbetsgivarna ett stort ansvar, särskilt när vi står inför en stor demografisk utmaning när allt fler spås bli äldre (80+) fram till år 2030. Arbetsförhållanden behöver vara attraktiva, arbetet utvecklande och meningsfullt med möjlighet till kompetensutveckling.

För äldre är personalkontinuitet viktigt. Antalet personal som besöker äldre i hemmet måste begränsas. Att en äldre med hemtjänst behöver träffa 15–20 olika personal under en tvåveckorsperiod är inte godkänt. Världens bästa äldreomsorg måste ha högre ambitioner än så när det gäller personalkontinuitet.

### **Nödvändiga förstärkningar av den medicinska kompetensen på lednings-, huvudmanna- och vårdgivarnivå**

PRO delar beskrivningen av äldreomsorgen som den ser ut idag. Att bli äldre idag innebär generellt att man ofta blir äldre än tidigare generationer av äldre blev, men att man ofta lever med kroniska sjukdomar och ett krympande socialt nätverk. Kontakterna med sjukvård och äldreomsorg är många, eftersom man ofta har sammansatta och komplexa behov. Man behöver ofta både läkarinsatser och sjuksköterskeinsatser, ibland med mycket kort varsel.

PRO har noterat att ett delat medicinskt ansvar har medfört att äldre inte får läkarinsatser utifrån behov. Det är väl känt att läkarmedverkan behöver förbättras för äldre som får kommunal hälso- och sjukvård.

PRO anser utredningen presenterar väl avvägda förslag att förstärka den medicinska kompetensen runt äldre. De föreslagna reglerna och förtydliganden om tillgång till läkare och sjuksköterska ökar tydligheten och ansvaret. Det är särskilt angeläget mot bakgrund av de brister som tydliggjorts under pandemin.

### **En enkel väg in i sjukvården**

Att socialtjänsten får ett tydligare samordnande ansvar är positivt. För äldre är det viktigt att vid behov få hjälp att kontakta sjukvård när man får ett förändrat hälsotillstånd, så att man ska få en brygga in i sjukvården. Att omsorgen uppfattar om behov finns är avgörande, men det bygger också på att de som arbetar i verksamheten har, eller förses med, rätt kompetens. Att ta hand om äldre är ett avancerat arbete.

### **Informationskravet är viktigt**

PRO ser mycket positivt på informationskravet. Att informationen till den äldre ska ges skriftligt, om det inte är uppenbart obehövligt. Här vill PRO förtydliga att informationen ska vara skriven på ett språk som är enkelt att ta till sig för den det berör. Den äldre ska veta vad som gäller för hen, och vad hen kan förvänta sig. Det är viktigt att den som lämnar informationen säkerställer att informationen är uppfattad.

### **Stärk stödet till anhöriga**

Det är välkommet att förtydliga att anhöriga ska få information om vad det finns för möjlighet att få stöd. Stödet till anhöriga behöver förbättras överlag, ett första steg är att informera om det stöd som redan finns på plats. Allt för få känner till detta. Anhörigas roll i omsorgen är omfattande. De utför ofta ett praktiskt, organisatoriskt och emotionellt arbete som avlastar den offentliga vården och omsorgen. Anhöriga kan därmed sägas utgöra en samhällsbärande funktion. PRO vill poängtera att det inte bara behövs information om vilket stöd man kan få, stödet måste också förbättras, exempelvis genom fler avlastningsplatser för att anhöriga ska orka. Anhörigomsorgen ska enligt lag byggas på frivillighet. PRO:s erfarenhet är att så inte alltid är fallet, utan anhörigas möjlighet att välja kan bero av externa faktorer, såsom bristande tillgänglighet eller kvalitet i den offentliga vården och omsorgen. En välfärd av hög kvalitet, med god tillgänglighet är en förutsättning för frivillig anhörigomsorg.

### **Jämlikhet och jämställdhetsperspektivet på anhörigomsorgen är viktig att beakta**

Ju mer omsorg en anhörig ger, desto mer påverkas möjligheterna att arbeta eller studera. Det är vanligare att kvinnor gör förändringar i yrkeslivet som leder till sämre inkomst och sämre framtida pension, även om både kvinnor och män stöter på svårigheter när man kombinerar arbetslivet med anhörigomsorgen.

Ett anhörigskap kan påverka anhörigas psykiska och fysiska hälsa negativt, därför är det viktigt att både äldreomsorgen och hälso- och sjukvården uppmärksammar och förstärker stödet till anhöriga.

### **PRO efterlyser sanktionsmöjligheter**

För att öka incitamenten för efterlevnad av lagen anser PRO att en äldreomsorgslag med fördel kan innehålla bestämmelser om sanktionsmöjligheter.



**Åsa Lindestam**

Ordförande  
Pensionärernas riksorganisation